

Kap 14 : ”1950/73 – L’Ancien régime”

När Gustaf VI tillträdde sitt ämbete träffade han först regeringen Tage Erlander i en extra konsej den 30 oktober 1950. Efter sin kungaförsäkran svor han trohetseden till regering och riksdag. Därefter svor hans bror prins Wilhelm och hans son prins Bertil trohetseden till honom själv. Nästa punkt var att regeringen avgick men av Gustaf VI anmodades att stanna kvar. Alla bugade och regeringen svor sin trohetsed till kungen. Efter ytterligare ceremonier i Rikssalen inför de folkvalda steg Gustaf VI tillsammans med drottning Louise ut på balkongen mot Lejonbacken för att möta folket. I bakgrunden befann sig Sibylla och CG, per automatik nu kronprins. Ropen skallade ”Vi vill se våran kung”. Gustaf VI höll ett kortare tal men blev avbruten av nya rop ”Vi vill se kronprinsen, vi vill se kronprinsen!” Han lyfte då upp CG i famnen varpå ett öronbedövande jubel brast lös.¹

*

Som nytillträdd kung fick CG ofta frågor om vad han lärt sig om ämbetet av prins Bertil och Gustaf VI. De som frågade utgick från att han insupit någon sorts kunskap genom att sitta i knäet på dem. CG förnekade alltid detta. Prins Bertil hade sitt eget liv och Gustaf VI var 64 år äldre och från en annan tid. Fram till Sigtuna besökte CG visserligen regelbundet sin farfar men begrep aldrig vad denne talade om. Mötena var så pass påfrestande att de gav honom huvudvärk.

Jag saknar verkligen min far. Det är ändå så många år mellan mej och farfar. Jag tror man behöver både far och mor när man är ung för att allt ska vara riktigt bra. Jag tror man behöver det särskilt väl som ung kronprins. Kanske ska jag förklara det närmare. Det gäller ju ett så ansvarsfullt arbete, ett arbete jag vill sköta på bästa sätt. I farfar ser jag idealet som kung av Sverige. Men han fick ”träna ” så många år för sin uppgift. Måtte jag få behålla honom länge så även jag kan få en väl tilltagen ”praktiktjänstgöring ”.

...

Förr kände jag ålderskillnaden nästan skrämmande stor [mellan mig och farfar]. Men på något sätt minskas den för vart år som går. Jag tycker att jag fått en så fin kontakt med farfar och det är en kontakt jag så väl behöver.

Nu söker jag upp honom så ofta jag har tillfälle och vi har mycket att tala om samtidigt som vi brukar spela canasta tillsammans. Inte för att spelet kräver något större djupsinne men farfar är skicklig. Mamma och Christina är med i ”canastagänget ”, de två är av naturliga skäl oftare hos farfar än jag, som förr hade skolan i Sigtuna och nu studierna i Uppsala att ägna mej åt

Jag har på nära håll studerat hur farfar kung Gustaf Adolf agerar och arbetar. Jag har förstått av hans föredöme att man alltid ska försöka vara positiv och vänlig, att man måste ge folk tid att tala, att man bör lyssna till dem utan att avbryta. Farfar brukar säga till mej: Man ska göra sin plikt och sköta sitt arbete utan att ta sej själv så förtvivlat allvarligt. Humorns gåva är en av de underbaraste gåvor man kan få. Ser man på livet med en glimt i ögat blir allt så mycket lättare. Jag har redan haft mycket glädje av den lärdomen.²

¹ Svensk Damtidning, 1950:45.

² Allan Beer. Aldrig har kronprinsen talat så öppet. Allers, 1969:2.

Det antogs att Gustaf VI varit som en far för CG. CGs svar på detta var: ”Han var mer än en far för mig, han var kung!”³ Men CG trodde dock inte han kunde följa sin farfar i spåren: ”Jag måste anpassa mig till 70-talet att bli en slags försäljare av Sverige. Försäljningsmetoderna idag är annorlunda än för 50 år sedan.” Det räcker inte med att finnas till.⁴

Angående prins Bertil trodde CG att denne påverkat honom att göra sin militärtjänst i marinen men att denne annars, i likhet med Gustaf VI, snarare varit ett stöd och en inspirationskälla:

I den där gruppen som skulle planera min utbildning drogs det inte upp några riktlinjer för något sådant [handledning i konsten att vara kung]. Jag kan inte påminna mig att Bertil någonsin gav mig några konkreta råd vad det gäller uppgiften som kung. Han sa inte: gör si eller gör så. Man fick göra sina egna lärospån. Det var mera som att ha ett stöd bakom ryggen, utan att man fick känslan av att vara påpassad.⁵

Prins Bertils största insats påstås ha varit att handleda CG i att uppträda offentligt. Något som denne hade svårt för i början. CG insisterade t ex på att trots ordblindheten oförberett läsa sina tal rätt av från papperet; det kunde bli genanta felsägningar. CG beundrade prins Bertils sociala talanger som han kopierade så långt det gick.

* På vilket sätt har prins Bertil varit en förebild?

– Ja, han är oerhört spontan och trevlig och kan föra sig i alla sammanhang. Han är duktig på att lätta upp stämningen. Det har förstås med hans uppfostran att göra. Har man inte en stark moral och ryggrad vågar man inte ta ut svängarna så mycket som han gör. Man märker inte minst i Amerika vilket intryck han har gjort. Äldre amerikaner minns honom väldigt ofta.⁶

Chefen för Sveriges Industriförbund 1957-1977 Axel Iveroth instämde: Det är ”hans omedelbara känsla för vad varje enskild situation kräver” som gör honom till en sådan effektiv pr-man för kungariket Sverige, inte hans börd. ”Han säger alltid exakt det som passar för tillfället, han är spontan och nästan aldrig formell. Finner han att det uppgjorda programmet inte slår så avviker han gärna från det.”⁷

CG och prins Bertil delade dessutom många släktdrag: De led båda av dyslexi, var demonstrativt ointellektuella, intresserade sig för sport och bilar, gifte sig utanför Europas kungahus och gjorde sina främsta insatser som dörröppnare för svensk industri utomlands. Prins Bertil var också bra på matlagning och undervisade CG i att laga såser m m när denne var på besök. Med tiden kom CG att klara det mesta från vanlig husmanskost till invecklade grytor och orientaliska specialiteter. Även Gustaf VI var känd för att innan sina middagar gå ned i köket för att lägga sista handen vid maträtten.

Gustaf VI:s hantering av sina söners borgerliga kärleksaffärer var uppenbarligen en tankeställare för CG. Prinsarna Sigvard och Carl Johan berövades sina titlar, sina ordnar, sitt apanage och vägrades tillträde till hovet. Samma sak hände deras kusin Lennart. Prins Bertil utsattes för sådana påtryckningar att han offrade sina två första förhållanden. Det tredje med Lilian Craig låtsades hovet inte existerade. CG träffade Lilian Craig först efter studenten då

³ SE, 1973:38.

⁴ Sten Hedman. Gustaf VI:s sjuktid och död. SE, 1973:35.

⁵ Fabian af Petersens. Prins Bertil : Ett liv. Bokförlaget T Fischer & Co, 1992.

⁶ Fabian af Petersens. Prins Bertil : Ett liv. Bokförlaget T Fischer & Co, 1992.

⁷ Prins Bertil på turné lär bort nubbevisor. SE, 1967:16.

han och syster Christina augusti 1966 var nedbudna till prins Bertils villa Maxime på franska Rivieran. Vad de tyckte om hemlighetsmakeriet är inte känt. Hans syster Margarethas förhållande med Robin Douglas-Home motarbetades till dess paret gav upp. CG var fast besluten att aldrig låta Gustaf VI eller någon annan heller för den delen bestämma över hans privatliv. Där hade han uppenbarligen stöd av prins Bertil.

Gustaf VIs gammalmodiga åsikter om vad som var passande för kungahuset upplevdes mot slutet av hans liv som besvärande. Prins Bertil fick inte göra en cameo-roll som sig själv i en film om Monte Carlo rallyt. Prinsessan Christina måste inviga en nattklubb på Sälens högfjällshotell medan det fortfarande var dagsljus. Hon fick inte fira midsommar eller göra en semesterresa ihop med sin blivande man. Inte gå på fester utan att han var med. CG skulle helst giftas in i det engelska kungahuset och Gustaf VI såg därför till att han träffade prinsessan Anne i alla möjliga situationer. Det var generande för dem båda. Drottning Elisabeth och prins Philip lär dock varit positiv till CG som svärson. I motsats till andra kandidater var CG både rik och trevlig.

*

I brist på konkreta råd synes CG så långt som möjligt ha kopierat Gustaf VIs praktik:

Liksom kungen i sitt trontal varje år upprepade frasen ”Sveriges förhållande till främmande makter är gott”, kunde han med lika stor rätt ha uttalat att ”mitt förhållande till Sveriges regering är gott”. Hans orubbligt strikta lojalitet till kraven på en demokratisk monarki tog sig uttryck i samma lojalitet i samvaron med regeringen och dess enskilda ledamöter. Uppenbarligen kunde han inte alltid personligen helt gilla de beslut som han måste fatta. Det förekom dock aldrig att han kritiserade regeringen eller besluten efter konseljerna eller i andra sammanhang. Han kände sig delaktig i dessa och påtog sig hela det honom åvilande ansvaret. Det var inte lönt för omgivningen att föra saken på tal med kritiska kommentarer. Antingen bemöttes de bestämt eller också demonstrerade han sitt ogillande genom att inte reagera.

...

Det samarbete som i mycket stor utsträckning ägde rum mellan å ena sidan hovets olika chefer och å den andra en lång rad av företrädare för samhällets funktioner, universitet, lärda samfund, ämbetsverkschefer, industri- och finansmän, folkrörelser, utställningar etc. etc. var i hög grad stimulerande och intressant. Det kunde gälla jubileer, studiebesök, nyordningar, orienteringar, belöningar med mera. Det blev ett tvärsamarbete över stora delar av samhällets skilda verksamhetsfält som bidrog till att skapa nya kontakter.

...

Gustaf VI Adolfs kontakter med land och folk tog sig många olika uttryck. Här må endast nämnas täta resor i olika delar av landet, studiebesök och sammanträffanden med åldringar och ungdomar, mottagningar av olika slag, pressmöten, film, TV. Det var av största vikt att dessa kontakter på alla sätt vidgades. Så långt en jämförelse med utländska statsöverhuvuden är möjlig syns den svenska kungens aktivitet och kontakter ha legat på ett högt plan. Nya vägar och kanaler till Sveriges folk inom rikets olika delar och yrkesområden prövas fortlöpande. Först härigenom kan en kung undan för undan identifieras och erkännas som företrädare för hela det svenska folket. Kung Gustaf Adolf var fullt medveten om detta och gjorde under sin tid vad som stod i hans makt och förmåga.⁸

⁸ Stig H:son-Ericson. Memoarer: Vita havet. Segling i kungliga farvatten. Bonniers, 1976.

Gustaf VI:s riksmarskalk Stig H:son Ericson spekulerade efter sin avgång om fördelarna med en monarki framför en republik. Några av dess fördelar skulle vara:

- Monarken har en roll att fylla bara genom att finnas till som en samlande symbol.
- Genom att monarken uppfostras till sitt ämbete är han bättre lämpad för en symbolisk roll än en president som antagligen är för politiker.
- Monarken har ett bredare symboliskt register än en president. Han kan representera landets religion, nationella särdrag, familjetraditioner och vad mera hör till.
- Monarken drar alltid till sig mera uppmärksamhet än en president eftersom han sitter längre och på så sätt blir bättre känd.
- Genom att monarken inte för någon personlig partipolitik kan han utan att misstänkas för dolda bevekelsegrunder verka för en nationell och internationell politik.
- Ceremonielet omkring en monark med dess historiska referenser är betydligt mera bildmässigt och "skrivbart" än det omkring ett nyskapat presidentämbete.
- Uppmärksamheten kring en monark kan utnyttjas vid statsbesök, industridelegationer och olika evenemang för att sprida information om Sverige och för att komma i kontakt med viktiga beslutsfattare.
- Ju mer politisk makt som läggs i regeringens händer, desto viktigare blir det med en monark som genom sin position som "statschef" är en symbol för ett visst mått av stabilitet, kontinuitet och tradition. Att kungadömet som tradition är gammalt är förvisso inte motiv för dess avskaffande.

Den samtida kritiken av monarkin uppehöll sig en hel del vid de teorier som engelsmannen Walter Bagehot framfört.⁹

Bagehot har till att börja med den viktiga synpunkten, som sedermera återfinns hos Tingsten, att utvecklingen mot allt mindre politiskt inflytande för monarken i själva verket kan ge denne allt större inflytande utanför de vanliga politiska kanalerna. I en parlamentarisk demokrati sådan den utformades i England kring mitten av 1800-talet, får monarken följdriktigt en ställning som opolitisk, opartisk, upphöjd över partistriderna; eftersom jämte denna utveckling monarken blir en symbol, en s k samlande gestalt, en representant inåt och utåt för nationen leder detta till en ökning av monarkens potentiella makt. Om han eller hon någon gång inskrider och satsar sin prestige blir resultatet desto mera enormt. Ingen politiker i ansvarig ställning har då råd att ta öppen konflikt med monarken. ...

Bagehot räknar upp fyra orsaker till att monarken, fast teoretiskt maktlös får denna styrka i en parlamentarisk demokrati. 1) Lättbegriplig symbol för nationen. 2) Kunglig mystik. 3) Är toppen av samhällspyramiden. 4) Förkroppsligar ett ideal.¹⁰

1966 visade BBC apropå prins Charles 18-årsdag ett program "The Monarchy and Its Future". 1969 redigerade producenten Jeremy Murray-Brown en volym essäer med samma namn. Dessa handlade om den engelska monarkidebatten. En genomläsning visar att den svenska monarkidebatten lånat sina argument därifrån. Det är mycket av historiska exposéer men även några råd till Elisabeth II. Mest om att monarkin inte skall betrakta sig som en social relik utan verka i det samhälle som existerar. Förebilden är Vatikanen. En senare dokumentärfilm från BBC "Monarkin och media - en farlig förbindelse" från 1997 betraktade dagens engelska

⁹ Walter Bagehot. The English Constitution. Fontana Library 1963. (1sta upplagan 1867.)

¹⁰ Pär-Erik Back & Gunnar Fredriksson. Republiken Sverige. Prisma 1966.

monarkidebatt som en följd av den sanslösa uppskrivningen av Elisabeth II som en sammanhållande kraft för samväldet. En tredjedel av den brittiska befolkning ansåg vid kröningen att hon hade fått sitt ämbete av Gud. Givetvis skulle även kretsen omkring henne representera ett perfekt aldrig förr skådat familjeideal: Aldrig ha sex före äktenskapet, aldrig gifta sig med en frånskild, aldrig ha en relation utanför äktenskapet, aldrig tala illa om sin svärmor, aldrig skilja sig, aldrig vädra byk. Även här har den svenska monarkin lånat ideal: Ett kungahus av pelarhelgon. Med (påhittade) traditioner men utan historia.

En monarki av svensk årgång 1973 skiljde sig betydligt från Bagehots 100 år tidigare. Varken CG, Gustaf VI eller H:son Ericson bedömde att kungen som toppen av samhällspyramiden längre var ett relevant argument i ett demokratiskt samhälle med en konstitutionell monarki. Men de vara alla ense om vikten av kungen som nationell symbol som stod över partistriderna. Det senare var inte ens deras egen idé utan stod i den nya författningen. (Detta med nationell symbol, tömd på personligt innehåll, var för CG lättast att leva upp till vid högtidliga tillfällen då ceremonielet dominerade och utomlands där hans person inte var lika känd. Inom landet representerade han antingen svenska staten eller svenska kungahuset. Detta med att symbolisera eller företräda svenska folket har bara fungerat vid enstaka känslomättade tillfällen som tsunamitalet där han tillsammans med publiken konfronterar ett oblikt öde.)

Varken CG eller H:son Ericson ansåg det nödvändigt med kunglig mystik eller att han skulle förkroppsliga ett ideal. Det ansåg däremot Gustaf VI. Denne var i det närmaste besatt av kunglig blodsmystik och beredd att låta sin släkt lida för saken, t o m beredd att äventyra ättens fortlevnad. Det var också uppenbart att han var statsöverhuvud för ett land som i stor utsträckning delade denna besatthet – en olycka kommer sällan ensam. (Avsaknad av kunglig mystik var ett klart minus vid statsbesöken. Publiken orkade knappt reagera på kortegen när de olika presidenterna transporterades mellan stadshuset och slottet. Ofta måste den kompletteras med utkommenderad militär så det inte blev pinsamt. Annat var det när drottning Elisabeth var på besök eller shahen av Iran.) Ytterligare en form av kunglig mystik uppstod ur ren informationsbrist. Gustaf VI gav t ex aldrig intervjuer. Den rådande visdomen var att bara hans två makor känt honom på djupet. I brist på fakta tog idealbilden över, nykter idrottsintresserad akademiker med ordnat hemliv, vilket turligt nog för honom överensstämde med hans läggning.

Hurdan skulle han bli som kung? Egentligen var Gustaf VI Adolf på ett märkligt sätt en aning anonym trots sin långa kronprinstid (sedan 1907). Han var populär men på ett annat sätt än den förre monarken. Man visste egentligen inte mer än att han sysslade med arkeologi och var helnykterist. Det var i alla fall det man mest pratade om.

En av tidens stora folkrörelser kring sekelskiftet var nykterhetsrörelsen – och den var i princip opolitisk. Det är den verkliga anledningen till att Gustaf Adolf blev helnykterist. På det sättet fick han en oklanderlig kontakt med folk ur alla samhällsgrupper och med varierande ideologiska attityder. Och något spritbehov hade han ju ändå inte.

Den andra stora opolitiska folkrörelsen var idrotten. Det förklarar varför kronprinsen redan i mycket unga år ägnade sig helhjärtat åt riksidsrottsfrågorna och deltog verkligt aktivt i arbetet. Där fanns också en viktig kontaktyta utanför hovkretsarna.¹¹

---

¹¹ Michael Jägerblom. Han tycker om att vara kung! Vecko Journalen, 1972:45.

Gustaf V hade väckt en hel del politiskt motstånd genom sina försvars- och utrikespolitiska utspel. Gustaf VI däremot drev en samförståndspolitik där han försökte säkra monarkins fortlevnad genom politisk passivitet och genom personliga vänskapsband med inflytelserika parter: Politiker, ämbetsmän, industrialister och det som återstod av den svenska högadeln. Journalisterna Herman Lindqvist och Kjell Fridh har en hel del positivt att säga om honom:

Herman Lindqvist: ”I dag är de flesta historiker eniga om att ingen svensk kung betytt så mycket för monarkins bevarande i Sverige som Gustaf VI Adolf. Att han lyckades med detta tillskrivs hans personliga egenskaper, hans djupa kunskaper i många ämnen och framför allt hans enkla, naturliga framträdande.”¹²

Kjell Fridh: ”Att däremot arbeta upp monarkin från det katastrofala bottenläge där den befann sig efter Gustaf V:s äventyrligheter i utkanterna av konstitutionen och politisk praxis och hans privata skandalaffärer var ett politiskt och PR-mässigt mästerstycke. ... Det var under de här sista åren som kung Gustaf VI Adolf nådde den absoluta popularitetstoppen. Den ena opinionsundersökningen efter den andra hade det åldrande majestätet på guldplats. Troligare har aldrig en offentlig person varit populärare i Sverige än gamle kungen under sina sista år.”¹³

Ingen av författarna anger källor men en litteratursökning visar att det bara finns en tänkbar sådan: Hemmets Journals hyllningsbok till Gustaf VI på 90-årsdagen 1971. I denna ingår en artikel av historikern Sten Carlsson:

Om Gustaf VI Adolfs politiska roll som monark är ännu mycket litet känt. Uppenbart är, att han i högre grad än någon tidigare svensk kung har måst koncentrera sig på sina representativa och symboliska funktioner. ... Gustaf VI Adolfs inflytande över det löpande regeringsarbetet har av allt att döma varit obetydligt. Det stundom förekommande uttrycket, att han är sina ”rådgivares rådgivare”, kan vara befogat men saknar tills vidare stöd i initierade källor. I f.d. statsrådet Ulla Lindströms memoarer framstår han närmast som en vänlig gammal herre utan reell makt. ... Om riksdagsmännen hade följt de konstitutionella idéer, som finns inskrivna i deras partiprogram, skulle övergången till republik redan ha varit ett faktum. Konungens personliga anseende och stora popularitet i breda folklager har gjort alla planer i den vägen politiskt omöjliga. Kungamakten har beskurits, men kungadömet har motstått alla attacker.¹⁴

Den populärkulturella beskrivningen av Gustaf VIs politiska roll tog avspark i hans svar på frågan 1954 vad han skulle göra om Sverige blev republik. ”Alltid skulle jag väl kunna bli amanuens på nationalmuseum” var svaret. Detta versifierades av Karl Gerhard som Gustaf VI, ”den förste amanuensen i vår kungliga demokrati” som ”LO hoppas få som hedersledamot”. Det rent politiska beskrevs som att Gustaf VI ”räddat monarkin – med medelsvenssonsk min – och ett gemytligt garvargrin”. Sverige var ”den kungliga svenska trekvartsrepubliken” där forna revolutionärer och konservativa makthavare numera var så ihopsyltade att man inte längre såg någon skillnad mellan dem. Så kan det gå.

---

¹² Herman Lindqvist & Elisabeth Tarras-Wahlberg. Carl XVI Gustaf - Porträtt i tiden. Ekerlids förlag, 2006.

¹³ Kjell Fridh. Gamle kungen : Gustaf VI Adolf - En biografi. 1995.

¹⁴ Karl Ragnar Gierow, Nils-Gustaf Holmquist & P.G. Peterson (red.) Gustaf VI Adolf. Hela folkets kung. Hemmets Journal AB, 1971.

Gustaf VI tycks som pensionerad renlevnadsman och akademiker vid trontillträdet ha varit mindre populär än sin far som hade en mera ”folklig” och ”tillgänglig” framtoning, ansågs ”mera ambitiös” i sitt ämbete och kunde dra växlar på sin landsfaderroll under kriget. Detta förändrades med tiden. Folk var grundligt krigströtta. 1957 i valet mellan Gustaf V & Gustaf VI satte 11 procent Gustaf V främst, 49 procent ansåg dem likvärdiga och 40 procent satte Gustaf VI främst.¹⁵ Två år senare i valet mellan Gustaf V, Gustaf VI & ytterligare fem regenter satte 24 procent Gustaf V främst och 37 procent Gustaf VI främst. Den tydligaste trenden var det totala ointresset för krigarkungar som Gustaf II Adolf och Karl XII.¹⁶

Gustaf VI var dock mindre populär än sin sonson CG. I de opinionsundersökningar som gjordes under Gustaf VIs sista regeringsår har andelen positiva till monarkin aldrig varit så lågt som då: 57 % (1961) & 60 % (1962) att jämföra med Gustaf Vs 84 % (1943). Andelen positiva ökade först när ungdomarna CG och Christina fick en mera framträdande roll: 75 % (1969) & 75 % (1973). Inte att förglömma att motståndet mot monarkin var som starkast under Gustaf VIs regeringstid. CG var bitter efteråt över Gustaf VIs och prins Bertils passivitet. Alliansen mellan monarkin och arbetarrörelsen skulle garantera monarkins fortbestånd men det höll på att ta en ända med förskräckelse i Torekov augusti 1971. Gustaf VIs politiska agerande som mest gick ut på att hävda en personlig vänskap med Tage Erlander tycks inte ha haft någon som helst effekt på händelseutvecklingen. Kanske var agerandet oundvikligt, kanske berodde det på Gustaf VIs obefintliga politiska erfarenhet. Statsrådet Nils Quensel skriver hur som helst i sin dagbok: ”Men likväl var Gustaf V en knepigare [slugare] person än sonen som inte förstår någonting, hur han än sätter sig in i det.”¹⁷ Även Tage Erlander klagade över den Gustaf VIs ”tjätiga medelmåttighet” och ”smalspåriga funderingar”.¹⁸

*

Gustaf VIs förhållande till sin familj, främst då hans behandling av sönerns kärleksaffärer, har blivit mycket omskrivet. Efter hans död intervjuade Margit Fjellman sönerna för en biografi¹⁹ där deras omdöme i olika varianter var att Gustaf VI bara uppfattade människor som ett medel för att bevara monarkin. Om de fogade sig i hans planer var han vänlig mot dem. Om de konstrade gick yxan. Även barnbarnen fick utstå samma behandling. I familjen Bernadotte var patriarkens vilja lag, t o m grundlag. Prinsessan Margarethas erfarenheter av detta har jag redovisat. Övriga systrar tog lärdom, gifte sig adligt eller närpå och försökte uppföra sig så respektabelt som det gärna var möjligt.

I denna situation var familjeförhållandena inte så bra. Trots att Gustaf VI och Sibylla bodde i samma byggnad finns det inga bevis för att de någonsin umgicks. Varken informella besök eller familjemiddagar tycks ha förekommit men canastakvällar tillsammans med det övriga hovet. Samma sak på sommaren. Gustaf VI och drottning Louise höll sig på Sofiero. Sibylla med familj höll sig på Solliden, Storlien och Ingarö. Det finns ett par fotografier från Gustaf Vs tid när Gustaf VI besöker Haga slott och Solliden. Även ett med CG utanför Solliden på 1960-talet. Det är allt. Övriga fotografier är alla från officiella eller halvofficiella tillfällen. När Margaretha och Birgitta flyttat utomlands brukade han dock titta in hos dem.

¹⁵ [Hans Zetterberg.] Starkare kungamakt önskar var femte svensk. Sifo-artikel, 1957-02-15.

¹⁶ [Hans Zetterberg.] Historiska krigsbedrifter entusiasmerar ej längre. Sifo-artikel, 1958-12-30.

¹⁷ Nils Quensel. Dagbok. I: Ulf Brandell. Dagbok med DN : ur dagböcker förda 1960-1962. 1976.

¹⁸ Tage Erlander. Dagbok 1940-1949. 1973.

¹⁹ Margit Fjellman. Gustaf VI Adolf: Närbilder av kungen. 1973.

Gustaf VI förväntade sig att CG skulle gifta sig dynastiskt med prinsessan Anne. CG hade ett längre förhållande med grevedottern och fransyskan Milly de Grasset, skildrat längre fram, vilket tolererades så länge han inte fyllt 25 och blivit kungamyndig. Mycket är oklart men CG förefaller i juni 1971 försökt få Gustaf VI att ”godkänna” förhållandet vilket denne vägrade. Anledningen framgår av en intervju inför 90-årsdagen:

Avgörandet om med vem och när Carl Gustaf ska ingå äktenskap är något som han givetvis själv har att fatta. Att kung Gustaf Adolf hoppas på att sonsonen ska välja en prinsessa har ingenting som helst med ”ståndshögfärd” att göra. Tvärtom. Rent praktiskt, menar han, vore valet av en kunglig brud det bästa. Någon som alltsedan barnsben är ”rutinerad” i det svåra arbetet att vara ”första dam”, någon som är van vid att för jämnan stå i blickpunkten. – Säkert, förmodar Hans Majestät, för den som växt upp i skyddad anonymitet, ej så lätt.²⁰

Millys goda sidor som lojalitet, livsglädje och naturlighet vägde lätt i sammanhanget. Man anar en upprepning av syster Margarethas erfarenheter. Ingen tänkbar person var god nog.

*

Både CG och Gustaf VI var båda ytterligt angelägna om en respektabel fasad och att deras privatliv inte angick någon annan än dem själva. Vad avser Gustaf VI diskuterades det inte. Vad avser CG hade han ett visst stöd för det. I en Sifo-undersökning 2010 ansåg 48 procent att det var fel att undersöka CGs privatliv, 23 procent att det var rätt och 30 procent hade ingen åsikt. Det fanns skillnader i undergrupper: 29 procent män ansåg det var rätt, 15 procent kvinnor. 41 procent vänsterpartister ansåg det var rätt, sex procent kristdemokrater.²¹ Kungahuset stöds i hög grad av värdekonservativa kvinnor som inte vill ha sina illusioner krossade. Kanske inte en nyhet men förtjänar nog att påpekas. CGs logik i sammanhanget har inte varit direkt glasklar. Om han deltar i Nobelfesten är det i egenskap av statsöverhuvud. Om han röker på Nobelfesten är det i egenskap av privatperson.

CG talar gärna om sin förfader Jean Baptiste Bernadotte som släktens store man. Eftersom denne var en fransk invandrare, uppkomling och till på köpet Jakobin har det varit svårt att betrakta ätten som en legitim företrädare för ett ”ursvenskt” kungahus. Det faktum att den så småningom blev ingift i en sidolinje till Gustav Vasa har inte tagits på allvar ens av CG själv. Han har mig veterligen aldrig försökt försvara sin ställning genealogiskt. Han anser sig inte mera uråldrig än vilken invånare som helst. Man föds inte till kung, man utbildas till det och man har sin ställning på g a konstitutionen. Om riksdagen skriver om den så är det slut. Någon särskild vördnad för sina föregångare har han heller aldrig visat. Jag själv har hittat att han vid ett tyskt statsbesök 1993 lade ned en krans på minnesstenen för Gustav II Adolf utanför Lützen. Det är allt. Förmodligen får CG nog av att vara bosatt i ett museum.

²⁰ Christer Nyblom. Intervju med Gustaf VI Adolf inför 90-årsdagen. Hemmets veckotidning, 1972:45.

²¹ SVT & Sifo, 2-3 november 2010.